

ISSN: 2146-1961

Aksin, A. (2023). Öğretmen Adaylarında Çokkültürlü Kişilik Özelliklerinin Kültürlerarası Duyarlılıkla İlişkisi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(53), 872-884.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3366>

Makale Türü (Article Type): Araştırma Makalesi

ÖĞRETMEN ADAYLARINDA ÇOKKÜLTÜRLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIKLA İLİŞKİSİ

Alpay AKSİN

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Amasya, Türkiye, alpay@amasya.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6675-3094

Gönderim tarihi: 02.05.2023

Kabul tarihi: 14.08.2023

Yayım tarihi: 01.09.2023

Öz

Günümüz dünyasında toplumlar giderek küreselleşmekte ve çeşitli kültürler arasındaki etkileşim artmaktadır. Bu durumda, öğretmenlerin çokkültürlü bir perspektife sahip olmaları ve kültürel çeşitlilikle uyumlu bir eğitim sunmaları önemli hâle gelmektedir. Bu noktada çokkültürlü kişilik özellikleri ve kültürlerarası duyarlılık arasındaki ilişki ön plana çıkmaktadır. Literatür incelendiğinde öğretmen adaylarının çokkültürlü kişilik özellikleriyle kültürlerarası duyarlılıkları arasındaki ilişkiyle ilgili çok sayıda araştırma olmadığı görülmektedir. Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarında çokkültürlü kişilik özelliklerinin kültürlerarası duyarlılık ile ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın evrenini Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim görmekte olan tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu fakültenin dört farklı bölümüne devam etmekte olan ve uygun örnekleme yoluyla belirlenen 446 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların 112'si (%25.1) erkek ve 334'ü (%74.9) kadın öğretmen adaydır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşları 18 ile 30 arasında yer almakta olup, ortalama yaşları 21.08 ($SS=1.72$)'dir. Kişisel Bilgi Formu, Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ve Çokkültürlü Kişilik Ölçeği ile araştırmanın verileri toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılık puanları esneklik ile düşük düzeyde, duygusal denge ve sosyal girişkenlik ile orta düzeyde, açık görüşlülük ve kültürel empati ile yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Regresyon analizi sonuçları ise açık görüşlülük, sosyal girişkenlik, duygusal denge ve kültürel empati çokkültürlü kişilik özelliklerini yüksek düzeyde gösteren öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları kültürlerarası duyarlılık ile çokkültürlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Türkiye gibi çokkültürlü toplumlarda kültürlerarası duyarlılıkla ilgili faktörlerin belirlenmesine yardımcı olabilir. Ayrıca araştırma sonuçları öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesine yönelik programların geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Anahtar kelimeler: Kültürlerarası duyarlılık, çokkültürlü kişilik özellikleri, öğretmen adayları, yordayıcı değişkenler.

THE RELATIONSHIP BETWEEN MULTICULTURAL PERSONALITY TRAITS AND INTERCULTURAL SENSITIVITY AMONG PRESERVICE TEACHERS

ABSTRACT

In today's world, societies are becoming increasingly globalized and the interaction between various cultures is increasing. In this case, it becomes important for teachers to have a multicultural perspective and to provide an education that is compatible with cultural diversity. At this point, the relationship between multicultural personality traits and intercultural sensitivity comes to the fore. When the literature is examined, it is seen that there are a limited number of studies examining the relationship between multicultural personality traits and intercultural sensitivity of preservice teachers. The aim of this study is to examine the relationship between multicultural personality traits and intercultural sensitivity among preservice teachers. The population of the study consists of all students studying in different departments of Amasya University Faculty of Education. The study's sample was made up of 446 students from four different departments of this faculty, chosen through convenience sampling. Of the participants, 112 (25.1%) were male and 334 (74.9%) were female. The age range of the preservice teachers varied between 18 and 30, with an average age of 21.08 ($SD=1.72$). The data was collected using Personal Information Form, Intercultural Sensitivity Scale and Multicultural Personality Questionnaire. Pearson Product Moment Correlation Analysis, multiple linear regression analysis, and descriptive statistics were used to analyze the data. As a result of the correlation analysis, it was found that intercultural sensitivity scores of preservice teachers were positively correlated with flexibility at low level, with emotional stability and social initiative at medium level, and with open-mindedness and cultural empathy at high level. The results of regression analysis showed that preservice teachers who exhibited high levels of open-mindedness, social initiative, emotional stability, and cultural empathy multicultural personality traits had high levels of intercultural sensitivity. The results of the study can help to determine the factors related to intercultural sensitivity in multicultural societies such as Turkey, which examines the relationship between intercultural sensitivity and multicultural personality traits. In addition, the results of the research may contribute to the development of programs to improve intercultural sensitivity among preservice teachers.

Keywords: Intercultural sensitivity, multicultural personality traits, preservice teachers, predictors.

GİRİŞ

Modern dünyanın önemli bir özelliği de küreselleşmedir. Küreselleşme dünyanın dört bir yanındaki bireylerin kültürlerarası bağlamlarda etkili bir şekilde işlev görebilmesini ve yapıcı etkileşimde bulunabilmelerini gerektirmektedir. Bu durum sadece yeni bir kültürel çevredeki göçmenler ya da gurbetçiler için değil aynı zamanda okulda, işte ve günlük hayatın diğer kamusal alanlarında kültürel çeşitlilik ile karşı karşıya kalan kültürel çoğunluk üyeleri ya da egemen topluluk için de geçerlidir. Bu bağlamda bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliklerinin artırılması bireylerin başarılı bir şekilde farklı kültürdeki insanlarla iletişim kurabilmesi için önemli ve gereklidir. Chen ve Starosta'ya (2000) göre bireylerin başarılı bir şekilde kültürlerarası iletişim yeterliğine sahip olabilmesi için kültürlerarası becerikliliğe, farkındalığa ve duyarlılığa sahip olması gerekmektedir. Kültürlerarası beceri bireylerin farklı kültürlerden gelen bireylerle etkileşim kurabilmek için gerekli olan davranışsal yeterliklerini ifade etmektedir. Kültürlerarası farkındalık, başka bir boyut olarak, bireylerin kültürlerarası farklılıkları tanıma ve anlama yeteneklerini temsil etmekte olup son boyut olan kültürlerarası duyarlılık ise, bireyin kültürel farklılıkları anlama ve değerlendirme konusunda pozitif bir duygusal tepki oluşturma becerisini ifade etmektedir. Bu yeterlik kültürlerarası iletişimde uygun davranışları teşvik ederek davranışsal esneklik, ilişki geliştirme, kimlik yönetimi etkileşim yönetimi ve mesaj verme becerilerine sahip olmayı gerektirir. Kültürlerarası iletişim yeterliğinin duygusal yönünü kültürlerarası duyarlılık, bilişsel yönünü kültürlerarası farkındalık ve davranışsal yönünü ise kültürlerarası beceri oluşturur.

Chen ve Starosta'ya (2000) göre kültürlerarası duyarlılık birbiriyle bağlantılı beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar sırasıyla kültürlerarası etkileşimde özgüven, kültürlerarası etkileşime katılım, kültürlerarası etkileşime özen gösterme, kültürlerarası farklılıklara saygı duyma ve kültürlerarası etkileşimden zevk almaktır. Bu boyutlardan ilki olan kültürlerarası etkileşime özen gösterme, kültürlerarası iletişim sırasında bireylerin karşı tarafın anlatmak istediklerini doğru bir şekilde anlayabilme ve yanıtlama becerisini ifade etmektedir. İkinci boyut olan kültürlerarası etkileşimde özgüven bireylerin farklı kültürlerden bireylerle etkileşim ya da iletişim kurarken kendilerini ne kadar güvende hissettiğini ifade etmektedir. Üçüncü boyut olan kültürlerarası etkileşime katılım bireylerin kültürlerarası etkileşime ne derece dâhil olduklarını ve onların kültürlerarası iletişimdeki katılım seviyelerini ifade etmektedir. Dördüncü boyut olan kültürlerarası etkileşimden zevk alma bireylerin farklı kültürlerden gelen bireylerle olan iletişimden duydukları memnuniyet düzeyini ifade etmektedir. Son boyut olan kültürlerarası farklılıklara saygı duyma ise farklı kültürlerden gelen bireylerin kültürel farklılıklarını fark edebilme, kabul edebilme ve saygı duyabilme yeterliğini ifade etmektedir.

Yapılan araştırmalar kültürlerarası duyarlılığı yüksek olan bireylerin belirsizliğe karşı tolerans özellikleri yüksek, liderlik özellikleri gösteren, iletişim becerileri yüksek, etkili çatışma çözebilme becerilerine sahip, kültürel ve sosyal zekâları gelişmiş ve daha az yabancı düşmanlığı gösteren bireyler olduğunu göstermektedir (Bosuwon, 2017; Göl ve Erkin, 2019; Liu, 2019; Van der Zee ve Brinkmann, 2004; Wang ve Zhou, 2016). Öğretmen adayı veya öğretmenlerle gerçekleştirilen çalışmalar yüksek kültürlerarası duyarlılığın olumlu kültürlerarası inançlar, kültürlerarası öğretim deneyimi, kültürlerarası eğitime yönelik olumlu tutum ve yüksek kültürlerarası öğretim yeterliği gibi bir dizi kültürlerarası öğretimi kolaylaştırıcı faktörle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Gerçekleştirilen diğer araştırmalar ise kültürlerarası duyarlılığı yüksek öğretmen adayları veya öğretmenlerin kültürlerarası becerilerinin, kültürlerarası bilgi düzeylerinin ve kültürlerarası farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle öğretmen adaylarında kültürlerarası anlayış geliştirebilmek için ve bu bireylere yönelik etkili öğrenme ve öğretme yaklaşımlarının geliştirilebilmesi için öğretmen adaylarında ve öğretmenlerde kültürlerarası duyarlılıkla ilişkili faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleriyle ilişkili olabilecek değişkenlerden birisi çokkültürlü kişilik özellikleridir. Van der Zee ve Van Oudenhoven'a (2014) göre bireylerin kişilik özellikleri kültürlerarası ortamların zorluklarıyla etkili bir şekilde başa çıkabilmelerinde ve yeni bir kültürel ortama uyum sağlamalarında kritik bir rol oynamaktadır. Kişilik en geniş anlamıyla benlik kavramı, değerler, duygusal kalıplar, dürtüler, ilgi alanları ve yetenekler gibi bir kişinin hayata özgün uyumunu belirleyen kalıcı özelliklerini ve davranışlarını içermektedir (Amerikan Psikologlar Birliği, 2015). Literatürde kişilik özelliklerini açıklamaya yönelik olarak çok sayıda farklı kuram geliştirilmiştir. Bu kuramlardan biri de Van der Zee ve Van Oudenhoven (2014) tarafından geliştirilen çokkültürlü kişilik özellikleri kuramıdır. Bu kurama göre bireylerin çokkültürlü kişilik özellikleri beş farklı boyutla değerlendirilebilir. Bu boyutlar açık görüşlülük, duygusal denge, esneklik, kültürel empati ve sosyal girişkenliktir. Kültürel empati, bireylerin farklı kültürel grupların üyelerinin duygu, düşünce ve davranışlarıyla empati kurabilme becerisini ifade etmektedir. Esneklik bir stratejiden diğerine kolayca geçebilme yeteneği, yeni ve bilinmeyen durumlara ilgi duyma eğilimi, bunları bir tehditten ziyade bir meydan okuma olarak deneyimleme olarak tanımlanmaktadır. Sosyal durumlara aktif bir şekilde yaklaşma ve bekleyip görmek yerine bireylerin inisiyatif alma eğilimi sosyal girişkenlik olarak ifade edilirken, açık görüşlülük ise bireylerin grup dışı üyelere ve farklı kültürel norm ve değerlere karşı açık ve önyargısız bir tutum içinde olmasıdır. Son olarak, duygusal denge, stresli koşullar altında güçlü duygusal tepkiler gösterme eğilimine karşılık bireylerin stresli durumlarda sakin kalabilme eğilimini ifade etmektedir. Literatür incelendiğinde öğretmen adaylarının çokkültürlü kişilik özellikleriyle kültürlerarası duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarında çokkültürlü kişilik özelliklerinin kültürlerarası duyarlılık ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu amaç çerçevesinde bu araştırmada aşağıdaki problem cümlelerine cevap aranmıştır.

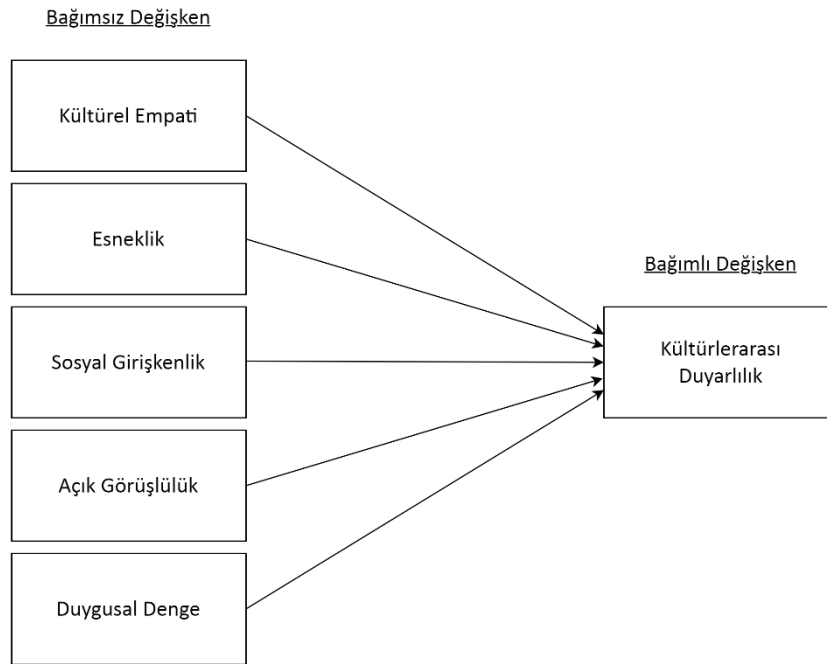
1. Öğretmen adaylarında kültürel empati kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
2. Öğretmen adaylarında esneklik kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
3. Öğretmen adaylarında sosyal girişkenlik kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
4. Öğretmen adaylarında açık görüşlülük kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
5. Öğretmen adaylarında duygusal denge kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

YÖNTEM

Bu bölüm, araştırmanın modelini, evren ve örneklemini, veri toplama yöntemlerini, veri toplama sürecini ve veri analizini içermektedir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma, belli bir zaman aralığında belirli bir örneklemin benzerliklerini ve farklılıklarını veya değişkenler arasındaki ilişkileri, herhangi bir müdahale olmaksızın incelemeyi hedefleyen korelasyonel bir araştırmadır (Cohen ve ark., 2018). Buna dayalı olarak, eğitim fakültesi öğrencilerinde çokkültürlü kişilik özellikleri ile kültürlerarası duyarlılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenini kültürlerarası duyarlılık oluştururken bağımsız değişkenlerini duygusal denge, açık görüşlülük, sosyal girişkenlik, esneklik ve kültürel empati oluşturmaktadır. Araştırma tasarımı Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde öğrenim görmekte olan tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu fakültenin dört farklı bölümüne devam etmekte olan ve uygun örnekleme yoluyla belirlenen 446 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Uygun örnekleme yöntemi, olasılık temelli olmayan örnekleme tekniklerinden biridir ve araştırmacıların maliyet, zaman, hedeflenen evrene kolay erişim gibi faktörleri göz önünde bulundurarak araştırma örneklemini belirlemesine olanak sağlayan bir örnekleme yöntemidir (Cohen ve ark., 2018). Katılımcıların 112’si (%25.1) erkek ve 334’ü (%74.9) kadındır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının yaşları 18 ile 30 arasında yer almakta olup, ortalama yaşları 21.08 ($SS=1.72$)’dir. Öğrenciler sınıf düzeyine göre ise çoğunlukla ikinci sınıfta öğrenim görmekte olan öğretmen adayları olup ($n= 138$, %30.9) bunu sırasıyla birinci sınıf ($n= 130$, %29.1), üçüncü sınıf ($n= 109$, %29.4) ve dördüncü sınıfta ($n= 69$, %15.5) öğrenim görmekte olan öğretmen adayları takip etmektedir. Son olarak katılımcılar çoğunlukla sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencileri olup ($n= 148$, %33.2), okul öncesi

öğretmenliği ($n= 129$, %28.9), rehberlik ve psikolojik danışmanlık ($n= 106$, %23.8) ve beden eğitimi ve spor öğretmenliği ($n= 63$, %14.1) bölümü öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sınıf düzeyi, yaşı, cinsiyeti ve bölümü hakkındaki bilgileri toplamak amacıyla kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık seviyelerini belirlemek amacıyla Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği kullanılmıştır. Türkçe formu 23 maddeden oluşan ölçeğin orijinali 24 maddeden oluşmaktadır. Kültürlerarası etkileşime katılım, kültürel farklılıklara saygı duyma, kültürlerarası etkileşimde özgüven, kültürlerarası etkileşimden zevk alma, kültürlerarası etkileşime özen gösterme olmak üzere beş alt boyuttan oluşan ölçeğin Türkçeye dönüşüm ve adaptasyon çalışmaları ile güvenilirliği ve geçerliği Üstün (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu ölçek, alt boyutlarına göre veya toplam puan üzerinden değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmada katılımcıların genel kültürlerarası duyarlılığının belirlenmesi amaçlandığından ölçek toplam puanları kullanılmıştır. Ölçek beşli Likert tipinde olup öğretmen adayları her bir ölçek maddesinin kendilerine göre uygunluğunu hiç katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4) ve tamamen katılıyorum (5) şeklindeki yanıtlardan biriyle ifade etmiştir. Ölçekte yer alan bir madde “Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygı duyarım.” şeklindedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 23 ile 115 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların yüksek olması katılımcıların kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Chen ve Starosta (2000) tarafından iki farklı örnekleme ölçeğin iç tutarlılığının .86 ile .88 arasında değiştiği bildirilmiştir. Bu çalışmada Cronbach alpha katsayısı .89 olarak hesaplanmış olup bu değer maddeler arasında çok iyi düzeyde iç tutarlılık olduğu anlamına gelmektedir (DeVellis, 2016).

Çokkültürlü Kişilik Ölçeği

Katılımcıların çokkültürlü kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla Van der Zee ve Brinkmann (2004) tarafından geliştirilen Çokkültürlü Kişilik Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları Sarıçam (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonu orijinaliyle aynı faktör yapısına sahiptir ve toplam 40 maddeden oluşan beş alt boyut içermektedir. Ölçeğin alt boyutları açık görüşlülük, duygusal denge, esneklik, kültürel empati ve sosyal girişkenliktir. Ölçekte her bir alt boyut sekiz maddeden oluşmaktadır. Ölçekte toplam puan alınmamakta, alt boyutlar bağlamında değerlendirme yapılmaktadır. Ölçek alt boyutlarından alınabilecek puanlar 8 ile 40 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar ilgili alt boyutta ölçülen kişilik özelliklerini katılımcıların yüksek düzeyde gösterdiği anlamına gelmektedir. Kültürel empati alt boyutundan örnek bir madde “İyi bir dinleyiciyimdir.” şeklindeyken esneklik alt boyutundan örnek bir madde “Bir plana göre çalışırım.”, sosyal

girişkenlik alt boyutundan örnek bir madde “Kolayca iletişim sağlarım.”, açık görüşlülük alt boyutundan örnek bir madde “Farklı bir geçmişten gelen insanlarla iletişim kurmaya çalışırım.” ve duygusal denge alt boyutundan örnek bir madde “İşler iyi gitmediğinde sakinliğimi korurum.” şeklindedir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri 2022-2023 bahar yarıyılında eğitim fakültesinde öğrenime devam etmekte olan lisans öğrencilerinden toplanmıştır. Araştırma öncesinde, Amasya Üniversitesinden 02.03.2023 tarih ve 119969 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Veri toplama araçları eğitim-öğretimin uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmesi nedeniyle Google Formlar üzerinden öğretmen adaylarına çevrim içi olarak uygulanmıştır. Veriler toplanmadan önce öğretmen adaylarına araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu, ölçeğe verilen yanıtların gizli tutulacağı ve araştırmanın amacı dışında kullanılmayacağı, araştırmanın her aşamasında hiçbir yaptırım olmaksızın araştırmadan ayrılacakları hususunda bilgilendirmeler yapılmıştır. Katılımcıların bilgilendirilmiş onamlarının alınmasını takiben öğrenciler veri toplama aracını cevaplamıştır. Tüm öğretmen adayları araştırmaya kendi istekleri doğrultusunda gönüllü olarak katılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizleri SPSS 23 yazılımında yapılmıştır. İstatistiksel işlemlerden önce istatistiksel analizlerin varsayımları, aykırı ve kayıp değerler, verilerin doğruluğu hakkında inceleme yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2012). Sosyodemografik değişkenler, kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve çokkültürlü kişilik ölçeğinin her bir maddesi ve toplam puanlarının minimum ve maximum değerleri ile frekans dağılımları incelenmiş, bu değerlerin olması gereken değer aralığında olduğu görülmüştür. Veri toplama araçlarında her bir maddenin cevaplandırılması zorunlu tutulduğundan veri setinde kayıp değere rastlanmamıştır. Veriler 458 öğretmen adayından toplanmasına rağmen çokkültürlü kişilik ölçeğinin kültürel empati alt boyutundan üç katılımcı, duygusal denge alt boyutundan bir katılımcı ve sekiz çok değişkenli aykırı değer belirlenerek analizlerde kullanılmamıştır (Tabachnick ve Fidell, 2012). Sonuç olarak analizler 446 katılımcının verisiyle gerçekleştirilmiştir. Eğitim fakültesi öğrencisi öğretmen adaylarının cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi ve bölümü hakkında bilgiler vermek amacıyla frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerlerini içeren betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi, istatistiksel analizlerde $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı analizi kullanılarak kültürlerarası duyarlılık ile çokkültürlü kişilik özelliklerinin alt boyutları arasındaki doğrusal ilişkinin gücü ve yönü belirlenmiştir. Öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılığı yordayan çokkültürlü kişilik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla standart çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Cohen (1992) tarafından önerilen etki büyüklüğü sınıflandırması, korelasyon değerlerinin ve açıklanan varyans oranlarının yorumlanmasında kullanılmıştır. Her bir çokkültürlü kişilik özelliğinin Regresyon denklemindeki göreceli önemini belirleyebilmek amacıyla ise yarı kısmi korelasyon değeri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1’de öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılık ile çokkültürlü kişilik özelliklerinin alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilen Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 1. Kültürlerarası Duyarlılık ve Çokkültürlü Kişilik Özellikleri Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. Kültürlerarası duyarlılık						
2. Kültürel empati	.56***					
3. Esneklik	.26***	.41***				
4. Sosyal girişkenlik	.49***	.45***	.21***			
5. Açık görüşlülük	.51***	.52***	.35***	.66***		
6. Duygusal denge	.35***	.13**	-.05	.45***	.35***	
Ortalama	88.55	31.09	29.14	29.00	28.67	25.95
Standart Sapma	10.65	4.04	3.73	4.88	4.45	5.01

Not. .13 ve üzerindeki tüm korelasyon değerleri en az $p < .001$ düzeyinde anlamlıdır. Diğer korelasyon değerleri anlamsızdır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılık puanları esneklik ($r = .26$) ile düşük düzeyde, duygusal denge ($r = .35$) ve sosyal girişkenlik ($r = .49$) ile orta düzeyde, açık görüşlülük ($r = .51$) ve kültürel empati ($r = .56$) ile yüksek düzeyde pozitif yönde ilişkilidir.

Öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılığı yordayan çokkültürlü kişilik özelliklerini ve çokkültürlü kişilik özelliklerinin kültürlerarası duyarlılığı ne düzeyde yordadığını belirleyebilmek amacıyla standart çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Buna göre, standart çoklu regresyon analizi değişim istatistikleri Tablo 2’de, regresyon analizi sonuçları Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 2. Kültürlerarası Duyarlılık Değişim İstatistikleri Tablosu

Model	R	R ²	Düz R ²	SH Tah.	Değişim İstatistikleri				
					ΔR^2	ΔF	sd ₁	sd ₂	p
Kültürlerarası Duyarlılık	.65	.43	.42	8.10	.43	65.70	5	440	.001***

Not. *** $p < .001$.

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılık puanlarını yordamak amacıyla oluşturulan modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($F(5, 440) = 65.70, p < .001, \Delta R^2 = .43$). Bu model öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık puanlarındaki değişimin yaklaşık olarak %43’ünü açıklamakta olup, yüksek düzeyde bir etki büyüklüğüne sahiptir.

Tablo 3. Kültürlerarası Duyarlılık Standart Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Sh	β	t	p	sr
Sabit	25.52	4.02		6.34	.001***	
Kültürel empati	1.01	.12	.38	8.55	.001***	.31
Esneklik	.10	.12	.03	.81	.417	.03
Sosyal girişkenlik	.29	.11	.13	2.54	.011*	.09
Açık görüşlülük	.36	.13	.15	2.84	.005**	.10
Duygusal denge	.40	.09	.19	4.54	.001***	.16

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. sr = Yarı kısmi korelasyon.

Tablo 3'te görüldüğü gibi sosyal girişkenlik ($\beta = .13, t(440) = 2.54, p < .05$), açık görüşlülük ($\beta = .15, t(440) = 2.84, p < .01$), duygusal denge ($\beta = .19, t(440) = 4.54, p < .001$) ve kültürel empati ($\beta = .38, t(440) = 8.55, p < .001$) çokkültürlü kişilik özellikleri öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılığın pozitif anlamlı bir yordayıcısıdır. Ancak çokkültürlü kişilik özelliklerinden esneklik ($\beta = .03, t(440) = .81, p > .05$) kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı değildir. Ayrıca öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılığın en önemli yordayıcısı kültürel empatidir. Başka bir deyişle bu örneklemede açık görüşlülük, duygusal denge, kültürel empati ve sosyal girişkenlik çokkültürlü kişilik özelliklerini yüksek düzeyde gösteren öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada öğretmen adaylarında çokkültürlü kişilik özellikleri ve kültürlerarası duyarlılık arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda kültürel empati düzeyleri yüksek olan öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular farklı örneklemlerde daha önce gerçekleştirilen araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir (Van der Zee ve Brinkmann, 2004). Örneğin Van der Zee ve Brinkmann (2004) kültürel empati düzeyleri yüksek olan yetişkin bireylerin kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası ilişki kurma, kültürlerarası iletişim, çatışma çözme becerileri ve liderlik becerilerinin yüksek bireyler olduğunu bulmuştur. Zhu'ya (2011) göre bireylerin kültürlerarası empati düzeylerinin gelişebilmesi için sahip oldukları stereotiplerin farkında olması, önyargılarını azaltması ve kültürlerarası duyarlılıklarını geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda araştırma sonucunun teorik beklentilerle de tutarlı olduğu söylenebilir. Kültürel empati bir kişinin başka bir kişinin kültürlerarası ortamlarda duygu durumunu anlama ve paylaşma yeteneğini ifade ettiğinden (Van der Zee ve Brinkmann, 2004) yüksek kültürlerarası empati bireylerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerini artırabilecek bir faktör olabilir.

Bu araştırmada çokkültürlü kişilik özelliklerinden esnekliğin öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılık ile ilişkili olmadığı bulunmuştur. Bu bulgular daha önce yetişkin bir örneklemede gerçekleştirilen ve esnekliğin kültürlerarası duyarlılığın anlamlı bir yordayıcısı olmadığını gösteren araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Van der Zee ve Brinkmann, 2004). Öğretmen adaylarının açık görüşlülük, duygusal denge, kültürel empati ve sosyal girişkenlik çokkültürlü kişilik özellikleriyle birlikte değerlendirildiğinde esnekliğin kültürlerarası duyarlılık düzeylerine etkisi düşük olabilir.

Bu araştırmada çokkültürlü kişilik özelliklerinden sosyal girişkenliğin öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgular daha önce gerçekleştirilen ve yetişkin bireylerde sosyal girişkenliğin kültürlerarası duyarlılık düzeyleriyle ilişkili olmadığını gösteren araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermemektedir (Van der Zee ve Brinkmann, 2004). Bu araştırma sonuçlarının ve Van der Zee ve Brinkmann (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarının benzerlik göstermemesi kültürlerarası farklılıklardan, farklı ölçme araçları kullanılmasından ya da örneklem farklılıklarından kaynaklanabilir. Bu araştırmada katılımcıların kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin belirlenmesinde Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilmiş ölçek kullanılmışken Van der Zee ve Brinkmann (2004) tarafından

kültürlerarası duyarlılığın ölçülmesinde kültürlerarası hazır oluş kontrol listesi kullanılmıştır. Bu araştırmada Türk öğretmen adayları araştırma örneklemini oluştururken Van der Zee ve Brinkmann (2004) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini farklı kültürlerden gelen yetişkin bireyler oluşturmuştur. Bu konuda gerçekleştirilen sınırlı sayıda araştırma bulguları dikkate alındığında sosyal girişkenlik ile kültürlerarası duyarlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen farklı araştırmalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Bu araştırmada açık görüşlülük düzeyleri yüksek olan öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılığının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular daha önce gerçekleştirilen araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir (Novikova ve ark., 2017; Van der Zee ve Brinkmann, 2004; Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2014; Varela, 2019; Wilson ve ark., 2013). Örneğin Novikova ve ark. (2017) açık görüşlülük düzeyleri yüksek olan bireylerin kültürlerarası farklılıkları kabul edebilme ve fark edebilme becerisinin yüksek bireyler olduğunu bulmuştur. Varela (2019) açık görüşlülük düzeyleri yüksek olan bireylerin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuştur. Van der Zee ve Brinkmann (2004) da açık görüşlülük çokkültürlü kişilik özelliklerinin yetişkin bireylerde kültürlerarası duyarlılığın pozitif anlamlı bir yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Araştırmacılar açık görüşlülüğü yeni fikirlere ve deneyimlere açık olma, yaratıcı ve özgün düşünme, entelektüel merak ve estetik duyarlılık gibi özelliklerle ilişkilendirmektedir (Costa ve McCrae, 1992; Soto ve ark., 2016). Ayrıca açık görüşlü insanların genellikle daha hoşgörülü, esnek ve uyumlu oldukları bilinmektedir (Soto ve ark., 2016; Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2014). Bu nedenle açık görüşlü bir birey olmak öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerini artırmaya yardımcı bir faktör olabilir.

Bu araştırmada çokkültürlü kişilik özelliklerinden duygusal dengenin öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılık ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Başka bir ifadeyle bu örnekte çokkültürlü kişilik özelliklerinden duygusal dengeyi yüksek düzeyde gösteren öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulguların teorik beklentilerle tutarlı olduğu söylenebilir (Widiger ve Mullins-Sweatt, 2009). Widiger ve Mullins-Sweatt'a (2009) göre duygusal durağanlık kişilik özellikleri bireylerin engellenmişlik, kayıp ve tehdit karşısındaki tepkilerini belirleyen önemli bir kişilik özelliğidir. Bu kişilik özelliği kültürlerarası etkileşimler sırasında belirli düzeyde engellenmişlik ya da tehdit duygusuna tahammül etmeyi gerektirdiğinden çokkültürlü kişilik özelliklerinden duygusal dengeyi yüksek düzeyde göstermek öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılığını artıran önemli bir değişken olabilir; ancak literatürde bu araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermeyen bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin Novikova ve ark. (2017) duygusal dengenin üniversite öğrencilerinde kültürlerarası duyarlılıkla ilişkili olmadığını bulmuştur. Bu araştırma bulgularının Novikova ve ark.'nin (2017) araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermesi araştırma tasarımı, örneklem veya farklı ölçme araçları kullanılmasından kaynaklanabilir. İlk olarak Novikova ve ark.'nin (2017) kullandıkları ölçme aracı Hammer ve ark. (2003) tarafından kültürlerarası yeterlik teorisine dayalı olarak geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ancak bu araştırmada Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen kültürlerarası duyarlılık ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğin maddeleri ve boyutları Hammer ve ark. (2003) tarafından geliştirilen ölçeğin maddeleri ve boyutlarından farklılık göstermektedir. İkincisi, bu araştırma eğitim fakültesine devam eden Türk öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmişken Novikova ve ark. (2017) tarafından

gerçekleştirilen araştırma bir üniversitenin farklı bölümlerine devam etmekte olan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Ancak bu araştırma sonuçlarını destekleyen son yıllarda gerçekleştirilmiş araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin Aksin (2023) duygusal durağanlığı yüksek olan öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğunu bulmuştur.

Birtakım sınırlılıkları olan bu çalışmada korelasyonel bir araştırma deseni kullanılmasından dolayı bulgulara yönelik neden-sonuç ilişkisi ortaya konulamaz. Ayrıca bu çalışmada öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve çokkültürlü kişilik özellikleri öz bildirim tarzı ölçekler aracılığıyla incelenmiştir. Bu sebeple araştırmanın sonuçları öz bildirim tarzı ölçeklerin kullanılmasından kaynaklanan sosyal beğenililik ve orta yol cevap verme gibi hataları barındırmaktadır (MacKenzie ve Podsakoff, 2012). Son olarak, bu araştırmanın Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmesi nedeniyle araştırma sonuçlarının dış geçerliliği düşüktür. Çünkü bu ilde öğretmenlik eğitimine devam eden üniversite öğrencilerinin yaşantıları ve deneyimleri büyük şehirlerde ve Türkiye'nin farklı bölgelerinde eğitimlerine devam eden öğretmen adaylarından farklılık gösterebilir. Ayrıca bu araştırma sadece öğretmen adaylarıyla gerçekleştirildiğinden araştırma sonuçlarının öğretmen adayları dışındaki üniversite öğrencilerine genellenebilirliği düşüktür.

Sonuç olarak bu çalışmada açık görüşlülük, duygusal denge, kültürel empati ve sosyal girişkenlik çokkültürlü kişilik özelliklerinin öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları kültürlerarası duyarlılık ile çokkültürlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Türkiye gibi çokkültürlü toplumlarda kültürlerarası duyarlılıkla ilgili faktörlerin belirlenmesine yardımcı olabilir. Ayrıca araştırma sonuçları öğretmen adaylarında kültürlerarası duyarlılığın geliştirilmesine yönelik programların geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarının öğretmen adaylarına yönelik eğitim programlarının tasarlanması, geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik önemli etkileri bulunmaktadır. İlk olarak araştırma sonuçları öğretmen adaylarının çokkültürlü kişilik özelliklerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleriyle ilişkili olduğunu gösterdiğinden öğretmen adaylarına yönelik geliştirilecek kültürlerarası duyarlılık eğitim programlarında açık görüşlülük, duygusal denge, kültürel empati ve sosyal girişkenlik çokkültürlü kişilik özelliklerini düşük düzeyde gösteren öğretmen adayları potansiyel katılımcılar olarak belirlenebilir. Öğretmen adaylarına yönelik eğitim programlarında açık görüşlülük, duygusal denge, kültürel empati ve sosyal girişkenlik gibi çokkültürlü kişilik özelliklerinin geliştirilmesine yönelik modüller eklenebilir. Ayrıca öğretmen adaylarına yönelik atölye, seminer ve çalıştaylar düzenlenerek öğretmen adaylarının farklı kültürlerden gelen öğrencilerle etkili bir şekilde iletişim kurma ve onların ihtiyaçlarını anlama becerileri geliştirilerek kültürel empati düzeyleri artırılabilir. Bu bağlamda ayrıca öğrencilerin yurtdışı hareketlilik programlarına katılmaları teşvik edilerek çokkültürlü kişilik özelliklerini geliştirmelerine imkân sağlanabilir. Bunlara ek olarak eğitim programları ve müfredatlara kültürel çeşitliliği yansıtan içerikler eklenerek kültürlerarası duyarlılık özellikleri artırılabilir ve öğretmen adaylarına kültürlerarası farkındalık eğitimleri

verilerek önyargılarının farkına varmalarına ve kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirebilmelerine imkân sağlanabilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Makalenin etik kurul izni Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu tarafınca 02.03.2023 tarih 119969 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarın Katkı Oranı Beyanı: Yazarın katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

- Aksin, A. (2023). Five-factor personality traits as predictors of intercultural sensitivity among Turkish preservice teachers. *Heliyon*, 9(7), e17867. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17867>
- Amerikan Psikologlar Birliği. (2015). *APA dictionary of psychology* (2. bs.). Yazar.
- Bosuwon, T. (2017). Social intelligence and communication competence: Predictors of students' intercultural sensitivity. *English Language Teaching*, 10(2), 136–149. <http://dx.doi.org/10.5539/elt.v10n2p136>
- Chen, G. M., ve Starosta, W. J. (2000). The development and validation of the intercultural communication sensitivity scale. *Human Communication*, 1, 1–15.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155–159. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.155>
- Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2018). *Research methods in education*. Routledge.
- Costa, P. T., ve McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13(6), 653–665.
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (4. bs.). Sage.
- Göl, İ., ve Erkin, Ö. (2019). Association between cultural intelligence and cultural sensitivity in nursing students: A cross-sectional descriptive study. *Collegian*, 26(4), 485–491. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2018.12.007>
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., ve Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27(4), 421–443.
- Liu, M. (2019). Predicting effects of demographic, linguistic and psychological variables on university international students' intercultural communication sensitivity. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 6(3), 123–133. <https://doi.org/10.29333/ejecs/277>
- MacKenzie, S. B., ve Podsakoff, P. M. (2012). Common method bias in marketing: Causes, mechanisms, and procedural remedies. *Journal of Retailing*, 88(4), 542–555. <https://doi.org/10.1016/j.jretai.2012.08.001>

- Novikova, I. A., Gridunova, M. V., Novikov, A. L., Shlyakhta, D. A., Vorobyeva, A. A., ve Zamaldinova, G. N. (2017). "Big five" factors and intercultural sensitivity in Russian University students. *Man In India*, 97(16), 185–197.
- Sarıçam, H. (2014). Öğretmen adaylarının çokkültürlü kişilik düzeyleri ile çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (ss. 114-116). 4. International Symposium of Policies and Issues on Teacher Education (ISPITE2014), sunulmuş bildiri, Ankara.
- Soto, C. J., Kronauer, A., ve Liang, J. K. (2016). Five-factor model of personality. S. K. Whitbourne (Ed.), *Encyclopedia of adulthood and aging* içinde (Cilt 2, ss. 506–510). Wiley.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistics*. Pearson.
- Üstün, E. (2011). *Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnikmerkezçilik düzeylerini etkileyen etmenler* [Yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Van der Zee, K. I., ve Brinkmann, U. (2004). Construct validity evidence for the intercultural readiness check against the multicultural personality questionnaire. *International Journal of Selection and Assessment*, 12(3), 285–290.
- Van der Zee, K. I., ve Van Oudenhoven, J. P. (2014). Personality and multicultural effectiveness. V. Benet-Martínez ve Y.-Y. Hong (Ed.), *The Oxford handbook of multicultural identity* içinde (ss. 255–275). Oxford University Press.
- Varela, O. E. (2019). Multicultural competence: An empirical comparison of intercultural sensitivity and cultural intelligence. *European Journal of International Management*, 13(2), 177–197. <https://doi.org/10.1504/EJIM.2019.098146>
- Wang, W., ve Zhou, M. (2016). Validation of the short form of the Intercultural Sensitivity Scale (ISS-15). *International Journal of Intercultural Relations*, 55, 1–7. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijintrel.2016.08.002>
- Widiger, T. A., ve Mullins-Sweatt, S. N. (2009). Five-factor model of personality disorder: A proposal for DSM-V. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5(1), 197–220.
- Wilson, J., Ward, C., ve Fischer, R. (2013). Beyond culture learning theory: What can personality tell us about cultural competence? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(6), 900–927.
- Zhu, H. (2011). From intercultural awareness to intercultural empathy. *English Language Teaching*, 4(1), 116–119. <https://doi.org/10.5539/elt.v4n1p116>